

velen geprezen als een goed vertegenwoordiger der nieuw-zakelijke jongeren. Dat heeft tengevolge gehad, dat men bij de verschijning van zijn laatste roman de neiging had te denken aan een poging om het stijfprocédé, dat in „Stad“ wel proefhoudend was gebleken, ook toe te passen op historische stof. Het heette dat de taak van de lichtreclames en krantenberichten in oorspronkelijk lettertype in het laatste boek was overgenomen door de letterlijke citaten uit de oorspronkelijke bronnen in oude spelling. En men ging toetsen, in hoeverre Stroman er in geslaagd was ook deze stof nieuw-zakelijk te verwerken.

De vergelijking is onbillijk, omdat de veronderstelling onjuist is. Zij wordt door de feiten weerlegd.

In hetzelfde jaar toch, waarin zijn roman „Stad“ verschenen is, heeft Stroman als zijn eerste publicatie in de Vrije Bladen een kleine novelle „Wederdoopers“ het licht doen zien. De stof daarvoor is reeds ontleend aan de Bekenenis van Obbe Philipsz; de novelle is grotendeels in zijn later boek verwerkt en dus als een soort voorstudie daarvan te beschouwen. Op zichzelf is de vergissing van sommige critici niet zoo belangrijk. Toch lijkt het me dat het over het hoofd geziene feit een anderen kijk geeft op Stroman als letterkundige.

Blijkbaar is de auteur reeds van 1932 of vroeger met de stof van zijn laatste roman bezig geweest. Eerst onder verdere bronnenstudie is uit de novelle zijn roman gegroeid. Wie met dit voor ogen het laatste boek van Stroman met zijn andere werk vergelijkt, voelt de neiging dit laatste als andersoortig en ernstiger te beschouwen.

De roman „Stad“ was de min of meer geslaagde beelding van het groote-stadsleven door den vloten journalist, die zich liet drijven op de speelschheid van zijn vernuft en fantasie. Met dezelfde speelsche vlotheid ontstonden nog een paar novellen, te vlót, te grillig, ook te oppervlakkig geconstrueerd om van groote beteekenis te zijn, te zeer ontstaan onder invloed van een beroep, dat zoo dikwijls vlotheid ten koste van diepte aankweekt.

Maar daarnaast verdiepte een ernstiger auteur zich in een hem aantrekkelijke historische stof en smeedde voor zijn verhaal een proza dat van veel bedachtzamer zorg getuigt.

Het is nu echter de vraag, wat Stroman met de verwerking van deze stof heeft bereikt. Wat hem in het onderwerp aantrok, was de geweldige felheid van het gebeuren in die jaren van woeling en oproer. Het stelde hem in staat tot een beheerschte uitbeelding der feiten. Daarnaast boeide hem echter ook het naar binnen gekeerde zieleleven van den man die na jaren van twijfelend strijden eerlijk bekende zichzelf en anderen te hebben misleid. „De tijd trekt in Obbe's leven een curve tusschen twijfel en berouw“, heet het in het begin. „Nu heeft de tijd in Obbe's leven een curve getrokken tusschen twijfel en berouw“, heet het aan het slot. De milde prediker, die bij de handoplegging vergeefs heeft verwacht de nabijheid van den Geest te zullen ervaren, wordt later in zijn verzet tegen de revolutionaire elementen onder de broeders de harde banner, die ondanks eigen twijfel uit de gemeente stoot wie geweld predikt.

Tot hij het inzicht heeft verworven, dat God alleen rechtstreeks zich openbaart in de zielen der menschen en niemand geroepen is het woord te brengen.

Iets van dit laatste wordt door Stroman zoo weergegeven:

„Thans weet Obbe weer hoe hij een weg kon droomen over de lichtende woorden door Elzasser boden gebracht en zijn hart tast naar de visioenen door zijn staren in de ruimte gebrand. Dit bezinnen duurt niet lang. Het eindigt in een milden lach. Maar de golving van dien lach woelt den neerslag van berouw aan de oppervlakte van zijn gestilde hart. Berouw, dat hij zooveel heeft gevoerd binnen de gemeente Gods, want meer en meer erkent hij de aanwezigheid van Gods Rijk buiten en boven alle menselijke instellingen. Wie het innerlijke woord Gods hoort, schuwt de leegte van eigen woorden. Er blijft bij Obbe's herinneringen een groote mildheid voor hen die dolen, want hij kent nog immer de hunkering naar God. Die ook hem heeft vrij gegeven op den blijden klank der profeten van Gods Duizend Jarig Rijk. Thans is hem echter de toorn zoo vreemd geworden dat vaak vrees hem dwingt tot snijdend zelfverwijt: „de verwoesting in Gods ware, onzichtbare gemeente geslagen door mijn hard en onmeedoogend bannen is niet meer te herstellen“. Daarom ook wordt Obbe zich meer en meer bewust, dat niemand geroepen is het woord te brengen“.

Deze aanhaling geeft aanleiding nog even te wijzen op Stroman's stijl in dit boek. Terwijl hij den korten, klaren zin kiest voor de teekening van het uiterlijk gebeuren, krijgt zijn taal een soepele glijding bij zijn pogen innerlijke beleving te teekenen, zooals zij tot lyrische bewogenheid stijgt bij de weergave van visionaire verbeeldingen.

Niet dat dit alles gaaf is, te dikwijls vervalt de schrijver tot precieus wendingen, maar het bewijst toch hoe weinig Stroman, althans deze Stroman, thuis hoort in den hock der nieuwe zakelijkheid, waarin hij door de critiek te zeer is gedrongen.

Dit precieus brengt ons echter bij het grootste

tekort van het werk. Het zieleleven van Obbe Philipsz blijft te vaag en te schemerig, omdat Stroman het wezen van zijn strijd niet voldoende heeft kunnen peilen. De Bekenenis zelf geeft daar aanleiding toe. Het valt op dat in den gedachtengang van Obbe Philipsz de Bijbel weinig of niet meetelt, althans niet in zijn concrete uitspraken, in zijn geboden, bedreigingen en beloften. In zijn kring erkende men ten slotte wel den Bijbel als het Woord van God, maar men misbruikte hem om gezag te geven aan de vermeende openbaringen in eigen kring ontvangen en Obbe Philipsz leeft blijkbaar vrijwel geheel bij zijn innerlijk licht en bij het ontbreken daarvan. In de weergave van zijn zieleleven door Stroman is dit echter nog verrijd en vervluchtigd. Stroman heeft niet begrepen dat alle verwarring in dezen kring in wezen een hevige strijd was tusschen geloof en dwaling. Daardoor kon hij ook de werkelijke stuwkracht achter de feiten niet voldoende ontdekken. We missen de scherpe onderscheiding tusschen de waarheid naar de Schrift en de leugen van eigen inbeelding, omdat deze onderscheiding vermoedelijk voor den schrijver zinledig is. Maar zoo kon hij ook niet teekenen de wezenlijke tragiek van zijn hoofdpersoon, noch de brandende vragen van den tijd. Had hij dit wel gekund, dan zou veel van wat nu remmend werkt voor de aandacht, omdat de woorden ledige termen blijven, verhelderend geworden zijn en de beschrijving der gebeurtenissen hebben gesteund. Wellicht had de schrijver dan ook minder zijn toevlucht genomen tot de letterlijke aanhaling uit zijn bronnen, als het om geestelijke onderscheidingen ging.

Het is daarom te hopen dat Stroman, die nog jong is — voor in de dertig — na dit werk eens zijn kracht zal beproeven aan een historische figuur die hem in levensopvatting nader staat. Voorloopig kunnen we — met een open oog voor het tekort — dit werk toch zijn beste noemen.

K.

D. J. G.

ZENDING EN EVANGELISATIE

De Roomsche Kerk en de Missie.

II.

Daar is een onderdeel van heel den Missie-arbeid, dat onze bijzondere aandacht moet hebben, waar het ook zelf in Roomsche kringen zich in steeds grooter belangstelling mag verheugen. Het is het terrein van den wetenschappelijken Missie-arbeid. De „Missiologie“ wordt de laatste twintig jaren systematisch uitgebouwd.

De grondlegger van deze Missie-wetenschap is de in 1911 aan de Universiteit te Münster opgetreden Professor J. Schmidlin. Als hoofdredacteur van het „Zeitschrift für Missionswissenschaft“ is hij nog altijd de leidende figuur op dit terrein.

Het is zeker de eer van de Protestantsche Zending, dat zij het eerst het nauwe verband tusschen Zending en wetenschap heeft zien liggen. In ons eigen land waren het de mannen der Afscheiding die reeds op hun Synode van 1872 dit vraagstuk onder oogen zagen. Het Curatorium der Theologische School, toen al bedacht op uitbouw dezer School, kwam met het voorstel om een speciaal leerstoel voor de Zending te stichten, vooral met het oog op de opleiding der a.s. zendelingen, maar ook om de zending binnen den wetenschappelijken gezichtskring der studenten te zellen. De Synode is op dit voorstel niet kunnen ingaan. De beslissing werd uitgesteld.

In Duitschland is de eerste Zendingshoogleraar in Halle opgetreden, Gustav Warneck. Zijn wetenschappelijke arbeid en niet het minst zijn vaak felle requisitoren tegen de „ultra-montaansche“ Missie-actie hebben Rome pijnlijk doen voelen den achterstand, dien zij op dit gebied hadden in te halen.

Zoo zijn er dan ook in korten tijd na elkaar verschillende leerstoelen gesticht, centra van wetenschappelijken Missie-arbeid.¹⁾ Daarnaast zijn enkele speciale Instituten geopend, het bekendste wel, het in 1932 in Rome gebouwde Missie-instituut. Zelfs heeft men aan de Gregoriaansche Universiteit een volledige faculteit voor Missiologie ingericht, met het recht tot het verlenen van wetenschappelijke graden.

Hand in hand hiermee gaat de actie onder de Roomsche studenten, die ieder jaar hun internationaal Missie-Congres houden. Een van de bijzondere program-punten van deze Congressen is de zorg voor de studenten uit het Oosten, die in Europa komen studeeren. Alle moeite wordt genomen om deze studenten op te vangen en in contact te brengen met Roomsche kringen. In de Roomsche studenten-wereld worden ze altijd met bijzondere warmte ontvangen.

Wanneer men daarnaast vergelijkt wat onze studentenkringen in dezen doen, dan moet wel geconstateerd, dat de uitheemsche student daar nog

1) Zie Bergema's bespreking van een Roomsche Standaard-werk. Febr. '37 e.v.

veel te veel een zeldzame vogel is. Rome heeft scherp gezien, welke mogelijkheden hier liggen om de a.s. leiders der Oostersche volkeren te brengen onder het beslag der Roomsche Kerk. Zij heeft in de eerste plaats de eigen studenten voor deze taak verantwoordelijk gemaakt.

Dan zijn er verschillende Missie-Congressen, waarvan het jaarlijksch Congres te Leuven wel het belangrijkste mag worden genoemd. Zooveen verscheen het verslag van dit Congres, onder den titel: „Expectatio Gentium“, de verwachting der volkeren. Opvallend is weer de optimistische toon, die hier werd aangeslagen. Het Congres stond onder den indruk van de „groote geestelijke schatten, die door de bekeerlingen van andere rassen de Roomsche Kerk worden binnengedragen“.

Zoo wordt ook de wetenschap meer en meer in dienst gesteld van het groote doel der Missie, de verovering der wereld voor de Roomsche Kerk.

Want daarom gaat het: de vestiging der Roomsche Kerk.

Daarvoor heeft Rome heel de niet-christelijke wereld verdeeld in apostolische praefecturen en vicariaten. Hierdoor komt de directe leiding van heel het Missie-werk in het betreffende gebied in één hand, of van den praefect of van den apostolischen vicaris.

Het groote voordeel is dan, dat de direct verantwoordelijke leiding op het terrein zelf zeelt. Wel blijft deze natuurlijk afhankelijk van de Propaganda in Rome, maar alleen bij zeer belangrijke beslissingen wordt het oordeel van Rome zelf gevraagd. Ontegenzeggelijk heeft Rome hierin iets voor op de Protestantsche Zending. Bij deze immers berust de leiding van het werk bij de Deputaten der zending kerken of bij de Zendingsdirectoren.

Voor al toen de verbanden met de Zendingsterreinen nog niet zoo snel tot stand kwamen als tegenwoordig, bracht dit vaak moeilijkheden met zich.

Onder de leiding der praefecten en vicarissen staan de missionarissen, naar het Roomsche kerkrecht alleen Missie-priesters. Naast deze zendt Rome uit de Missie-zusters. Aan hun arbeid hecht zij groote waarde. Dit blijkt ook uit een der jongste beslissingen van de Curie. Tot dusver was aan de meeste nonnen-orden op het Missie-terrein uitsluitend de zieken-verzorging toegestaan. De uitoefening der eigenlijke medische practijk was haar verboden. Thans zijn verordeningen uitgevaardigd, dat zusters ook als vrouwelijke artsen en vroedvrouwen mogen werkzaam zijn.

Hierdoor zal stellig het contact met de inheemsche vrouwenwereld geweldig versterkt worden. De Protestantsche Zending zal nu meer dan ooit het werk onder de vrouwen systematisch moeten gaan aanvatten, en Rome ook op het terrein van de wijkverpleging enz. moeten voorkomen.

Voor heel de Roomsche Kerk in de Missie-gebieden is echter niets van zoo groote beteekenis als de eigen inheemsche priesterstand. De laatste Missie-encycliek wijst in verband daarmee op het groeiend verlangen der inheemsche volkeren naar zelfstandigheid, waaraan de Missie gehoor moet geven.

Alle beschikbare krachten zijn daarom ook geconcentreerd op de opleiding van inheemsche priesters. Dat het Rome ernst is, blijkt bijv. wel in Azië. Bij gelegenheid van de wijding van vijf inheemsche bisschoppen voor Azië in 1933, hooren we dat reeds zestig procent van alle Roomschen in Azië onder eigen priesters staat en twintig procent onder eigen bisschoppen.

Voor Afrika gelden deze cijfers nog niet. Maar ook daar schijnt men de eerste moeilijkheden te boven te zijn. Wel stellen daar het celibaat en de door de encycliek geëischte volle theologische opleiding aan velen nog te zware eischen, maar het meerendeel der seminaristen bereikt toch de eindstreep.

In den Congo is in 1934 de eerste neger tot priester gewijd. Onder geweldig enthousiasme celebreerde hij zijn eerste mis. Meer dan 20.000 negers zouden hierbij tegenwoordig zijn geweest. Meerderen volgden reeds.

Momenteel zijn over heel het Roomsche Missie-gebied meer dan 16.000 seminaristen in opleiding. In China is de uitbreiding het grootst. Daar zijn reeds twintig Chineezers tot bisschop gewijd. Over het algemeen duurt de voorbereiding tot het ambt lang. Twee Koreanen, die tot priester werden gewijd, hadden 14 en 15 jaar studie achter den rug. Maar Rome kan ook anders. Toen er op een gegeven oogenblik gebrek was aan inheemsche priesters werden er twee gewijd, die nog geen drie jaar gestudeerd hadden.

Zoo komt Rome tegemoet aan den steeds sterker wordenden drang naar eigen leiders ook in de kerk. Het hiërarchisch systeem der Roomsche Kerk, dat zijn afspiegeling ook vindt op het Missie-terrein, is voldoende waarborg, dat de leiding in handen van Rome zelf blijft.

Wij zagen hoe de eerste priesterwijdingen op de inheemsche bevolking grooten indruk maakten. De ervaring der Protestantsche Zending, dat de inheemsche goeroe's meer ingang vinden bij de volksgenooten dan de Europeesche arbeiders, wordt hier bevestigd. Van bijna alle Missie-velden

wordt gemeenheemsche het Christen-zelfs dit getu-Xaverius ze-invloed oefen-volking."

Aan den voor de gevende de opleid-jongen geleider Missie-tet het Europees wordt de, n-vormde priegesteld en indruk van copie. Daande samenwebrengt.

Maar tochtstijgt het aas van bijna al en groei der

Daarnaast en religieu-zulk een stegroote groeschakelen in

Dit alles een krachtse naar het groDit sluit ocop de Prote moeten vooheeft soms object zijn.

Maar al heel groot moeten blijlijkheden, c kunnen vooal op onze zwaar te ve

Toch is eDe Zending plaats niet om de predwereld tot Z.

De hoogleeaanval op de handen, oogeafwijking van heer Janso. Iging handhaad geschrevals de Schrij

„niet eigenlijHeraut“, is h

Hoe weinig men het reed zelf leest. („ring van onz geheel:De gedae

In het vLazarus ze den Hades

Had dieEn verdegedaante?Bovendieaan de pooLazarus des rijken

De vraag dan de totwater onDe kanti deze noot

„Deze moeten een geestong, no uit te d hel als d len na zijnde."

Deze ver Daar wo lijk" ver t Vervol symbolisch vinger, pi figur l Toch w maar figu t Zou o Hellige Sc

s. Rome heeft
en hier liggen
de volkeren te
omsche Kerk.
igen studenten
gemaakt.
sie-Congressen,
te Leuven wel
oemd. Zooveen
res, onder den
erwachting der
optimistische
Het Congres
oote geestelijke
en van andere
a binnengedra-

meer en meer
oel der Missie,
oomsche Kerk.
ing der Room-

niet-christelijke
raefecturen en
ete leiding van
effende gebied
et of van den

e direct verant
zelf zetelt. Wel
van de Propa
eer belangrijke
an Rome zelf
ome hierin iets
g. Bij deze im
k bij de Depu
de Zendingdi-

et de Zending
stand kwamen
moelijkheden

a en vicarissen
Roomse kerk
st deze zendt
un arbeid hecht
k uit een der
Tot dusver was
et Missie-terrein
toegestaan. De
e praktijk was
deningen uitge
uwelijke artsen
zijn.

met de inheem
terkt worden.
meer dan ool
matisch moeten
het terrein van
komen.

in de Missie
oote betekenis
and. De laatste
daarmee op het
e volkeren naar
e gehoor moet

daarom ook ge
an inheemsche
lijkt bijv. wel in
ing van vijf in
in 1933, hoo
van alle Room
staat en twintig

nog niet. Maar
e moeilijkheden
ar het celibaat
e volle theologi
zwarte eischen,
sten bereikt toch

erste neger tot
het enthousiasme
meer dan 20.000
ig zijn geweest.

oomsche Missie
en in opleiding
ootst. Daar zijn
op gewijd. Over
ing tot het ambt
riester werden
die achter den
rs. Toen er op
aan inheemsche
die nog geen

den steeds ster
leiders ook in
a der Roomsche
ndt op het Mis
dat de leiding

terwijdingen op
ndruk maakten.
Zending, dat de
vinden bij de
sche arbeiders,
le Missie-velden

wordt gemeld, dat na de wijding van de eerste inheemsche priesters een nieuwe beweging naar het Christendom ingezet is. Vanuit Afrika komt zelfs dit getuigenis: „Men zou wanen dat de heilige Xaverius zelf in het land gekomen is, zulk een invloed oefenen de zwarte geestelijken op de bevolking.”

Aan den anderen kant is men ook niet blind voor de gevaren, die in deze nieuwe waardigheid en de opleiding daartoe voor menigen inheemschen jongen gelegen zijn. Een van de beste kenners der Missie-terreinen schrijft: „Daar nu eenmaal het Europeesche priester-ideaal als norm geldt, wordt de, naar dit voor hem vreemde model gevormde priester naast zijn Europeeschen collega gesteld en maakt dan over het algemeen den indruk van een niet in alle deelen geslaagde copie. Daaruit ontstaan ook de moeilijkheden, die de samenwerking tusschen beide vaak met zich brengt.

Maar toch zet Rome doelbewust door. Overal stijgt het aantal der inheemsche bisschoppen en van bijna alle velden komen berichten over bouw en groei der priester-seminaria.

Daarnaast groeien de eigen inheemsche orden en religieuze genootschappen, waardoor Rome zulk een sterken band weet te leggen tusschen groote groepen leken en hen zoo weet in te schakelen in het een of andere praktische werk.

Dit alles doet ons iets ervan zien met welk een krachtontplooiing Rome in de Missie streeft naar het groote doel: heel de wereld voor Rome. Dit sluit ook in, dat zij het oog gericht houdt op de Protestanten in de Missie-landen. Zij ook moeten voor Rome gewonnen worden. Ja het heeft soms den schijn, alsof zij het eerste Missie-object zijn.

Maar al zal daarvoor het gevaar wel niet zoo heel groot zijn, wij zullen toch een open oog moeten blijven houden voor de geweldige moeilijkheden, die uit deze doelstelling van Rome kunnen voortvloeien. Moelijkheden, waarmee nu al op onze eigen terreinen onze zendelingen het zwaar te verantwoorden hebben.

Toch is er geen enkele reden om te wanhopen. De Zending heeft het gebod. Het gaat in de laatste plaats niet om een zichtbare overwinning, maar om de prediking van het Evangelie in de geheele wereld tot een getuigenis allen volkeren.

Z. J. v. d. L.

Dat God „OP GODDELIJKE WIJZE” „Zijn oor heeft”.

De hoogleraren Kuiper en Hepp deden een vereenden aanval op den heer A. Janse. Hij zou leeren, dat God handen, oogen, voeten heeft. Reeds lazen onze lezers een afwijzing van die meening, als ware ze de zijne, door den heer Janse. Niettemin kwam „De Heraut” de beschuldiging handhaven. En dat op dezen grond: de heer Janse had geschreven, dat men niet klaar was met de bewering: als de Schrift spreekt van handen, voeten Gods, is dat „niet eigenlijk” op te vatten. Dus, zoo concludeert „De Heraut”, is het eigenlijk bedoeld, volgens den heer Janse.

Hoe weinig dit argument doeltreffend is, blijkt wel, als men het reeds haast vergeten artikel van den heer Janse zelf leest. („Op den Uitkijk”, 2 Dec. 1933!) Ter oriëntering van onze lezers laten we het artikel volgen in zijn geheel:

De gedaante der dooden in den scheol.

En als hij in den Hades zijn oogen ophief...
Lukas 16: 23.

In het verhaal van den rijken man en den armen Lazarus zegt de Heere Jezus van den rijke, dat hij in den Hades zijn oogen opsloeg.

Had die man dan nog oogen?
En verder ziet hij Abraham. Had Abraham dan een gedaante?

Bovendien ziet hij ook nog den bedelaar, die eens aan de poort van zijn huis zat. En dan vraagt de rijke of Lazarus mag komen om met zijn vinger de tong des rijken te verkoelen, vanwege de smartende vlam.

De vraag rijst dan: wat is Lazarus' vinger, wat is dan de tong en de pijn van den rijke en wat is dat water en dat vuur?

De kanteekenaars van de Statenvertaling plaatsten deze noot bij: „sloeg zijn oogen op”:

„Deze woorden, gelijk ook eenige navolgende, moeten niet eigenlijk verstaan worden, want de ziel, een geestelijk wezen zijnde, heeft noch oog, noch tong, noch vinger, maar bij gelijkenis om daarmede uit te drukken zoo de grootheid der pijnen in de hel als de onveranderlijkheid van den staat der zielen na dit leven, zoo in den hemel als in de hel zijnde.”

Deze verklaring bevredigt echter niet.
Daar wordt wel gezegd: ge moet het niet „eigenlijk” verstaan — maar hoe dan wel?

„Vervolg der verklaring schijnt te duiden op een symbolisch spraakgebruik, alsof er van oogen, tong, vinger, pijn, vuur, en water maar sprake was in figuurlijken zin: „om uit te drukken...”

Toch wordt niet onbewimpeld verklaard, dat het maar figuurlijk gesproken is.

„Zou ook ingaan tegen den geheelen inhoud der Heilige Schrift op dit gebied.

De Heilige Schrift neemt het hiernamaals even reëel als het leven hier.

En de geestenwereld, engelen en duivelen, worden even reëel voorgesteld als de menschen. „Zijn ook schepselen.

En ze komen steeds voor in een bepaalde gedaante.

Zij hebben handen en voeten (Openb. 10: 1-2). Zij spreken en hooren. Zij hebben vaak ook vleugels. Zij verplaatsen zich. Een engel „sloeg” de zijde van Petrus om hem wakker te maken (Hand. 12: 7). Zij kunnen iemand bij de hand grijpen om hem weg te brengen (Genesis 19: 16). „Ga toch niet aan om dit alles figuurlijk, „oneigenlijk”, symbolisch te verstaan. Zoo'n engelenhand is toch niet zooiets als een gedachtehand in ons geestesleven?

Ook in de praktische kennis der volken omtrent het doodenrijk vindt men altijd weer, dat de mensch daár in andere bestaanswijze, maar niettemin in dezelfde gedaante als hij hier leefde, voortbestaat, zoodat er ook onderling herkenning is.

Welke moeilijkheid hebben dan de Kanteekenaars hier gehad?

Waarom konden zij niet aansluiten bij de praktische levenswijze aller volken omtrent het doodenrijk en bij de praktische uitspraken der Heilige Schrift, die toch zoo eenvoudig zijn, dat een kind het kan verstaan?

Zij kwamen in de moeite door het geest-stof-dualisme. Zij aanvaardden de definitie: de mensch bestaat uit lichaam (= stof) en ziel (= geest). En zij dachten erbij, dat deze substanties dragers van 't bestaan waren. In ons vorig artikel brachten we op dit substantiebegrip critiek uit. Wij zagen, dat het bestaan der schepselen door God gedragen wordt en dat stof en geest geen zelfstandige substanties zijn.

Welnu — deze verkeerde vraagstelling: was die „vinger” van Lazarus nu stof of geest? bracht de moeilijkheid.

Vinger behoort bij lichaam, en lichaam is stof, zelden de vertalers. Dus kon vinger niet „eigenlijk” verstaan worden.

Want — zoo meenden zij — geest heeft geen vingers.

En vuur en water en pijn uit dit verhaal zijn geen stof en als „geest” kunnen zij niet bestaan. En een derde „bestond” niet, naar men meende. Zoo kwam men in groote moeilijkheden.

Al die moeilijkheden vervallen echter, wanneer we de definitie van het geest-stof-dualisme loslaten. Er is zeer zeker stof en er is geestesleven in ons — maar er is nog veel meer in de schepping.

De fijnbewerkte geesten, die engelen heeten, zijn maar niet vormlooze geestesubstanties in de Heilige Schrift, maar schepselen met een eigen bestaan, die ook, evengoed als wij hier, handen, voeten, oogen, ooren en een gedachtenleven hebben. Maar dan alles als geest. Dus geest-oogen enz....

De geheele praktische voorstelling der Heilige Schrift spreekt van deze gedaante der engelen en van hun gevoels- en wilseven en van hun denken en begeeren even reëel als over deze dingen bij ons.

Zoo mogen we dan eenvoudig aannemen wat de Schrift zegt: de dooden hebben in hun andere onstoffelijke bestaanswijze in het doodenrijk werkelijk hand en voet en tong. Zij hebben werkelijk hun eigen gedaante, waaraan zij herkend worden. Zij spreken en hooren, zij denken en voelen pijn, zij hebben zelfs te doen met vuur en met water, met afgronden, die scheiden, en zij zijn even reëel, even werkelijk bestaande als wij.

Maar deze wereld is voor ons hier, nu, niet grijpbaar, niet tastbaar, niet zichtbaar.

Zij zijn wel reëel, dat is werkelijk bestaande — maar niet concreet, niet voor ons tastbaar bestaande.

Ook de pijn is maar niet geestelijk of symbolisch of figuurlijk, maar zeer reëel in de Heilige Schrift.

Dat doet ons vaak opschrikken als 't zoo reëel voor ons wordt. Gods oordeel over de zonde is ook schrikkelijk. Wat vreeselijke tooneelen spelen zich in concreto hier op aarde tastbaar voor ons af! Waarom zou dan de Heilige Schrift niet geloofwaardig zijn als zij spreekt van een even reëel ander vuur in die andere bestaanswereld der schepselen, die tegen Hem hebben gezondigd en die Zijn groote genade des Verbonds, evenals die rijke Jood, hebben versmaad in een eigengerechtig leven?

En ook zal het velen troosten als zij den troost, dien Lazarus ontving na z'n ellendig leven, even reëel mogen zien als z'n vroeger leven. Dat God nu de lijders heeft thuisgehaald om met Abraham aan te zitten aan de brulof des Lams, en dat deze kinderen Gods, die ons voorgingen naar dat land, waar de menschen anders bestaan, dat deze kinderen Gods daar even werkelijk met hun gansche bestaan, met hart en ziel, met spreken en hooren, ja met handen en voeten en oor en oog bij Jezus mogen zijn, dat troost toch zoo sterk.

Wat de Heilige Schrift ons doorgaande daarvan leert, dat is niet iets vaags, iets oneigenlijks, iets onwezenlijks, niet iets figuurlijks — neen, het is de realiteit der bestaande doodenwereld, die wel ontslapen is — en ontleed werd — en die wel rust ten opzichte van de aarde, en ook nog rust ten opzichte van het volle menschenleven op de nieuwe aarde, dat hen wacht — maar die toch even werkelijk en in vormen en gedaanten bestaat als wij hier op aarde.

Er is m.i. geen enkele reden in de Heilige Schrift, noch in de praktische kennis der volken, die tegen deze opvatting pleit.

De moeilijkheden komen eerst wanneer men het geest-stof-dualisme der Grieksche filosofie in wil dragen in het praktische denken bij het lezen der Heilige Schrift.

Eenvoudige Schriftlezers zouden geen last van Grieksche filosofie hebben, wanneer niet de Middeleeuwsche theologie een synthese van deze heidense wijsbegeerte en de leer der Heilige Schrift had gemaakt. Via de theologie is het gemeengoed geworden en zoo is de populaire opvatting ontstaan, die hier moeilijkheden veroorzaakt.

Wanneer de Heilige Schrift spreekt van de oogen des Heeren, van Gods hand, van Zijn arm, van Zijn oor en van Zijn toorn en blijdschap, van Zijn „vriendelijk aangezicht” en van Zijn „achterste deelen” (Ex. 33: 23) en van Zijn troon en van de dienaars om dien troon (Openb. 4: 2), dan is er evenmin reden om hier van „oneigenlijk” te spreken, alsof dit slechts symbolisch of geestelijk was.

Tegenover de opvatting van kettters, dat God stoffelijk was, moeten we niet zetten de opvatting, dat de substantie van God geestesubstantie is — want dat zou slechts de ketterij verleggen van „stof” op „geest”.

We kunnen den Schepper niet doen „bestaan” uit schepselsubstantie.

Als de kerk tegenover deze kettters beleed de „spiritualitas Dei”, de geestelijkheid Gods, dan bedoelde zij daarmee, dat God een eigene, van het bestaan der wereld onderscheidende bestaanswijze heeft. Onstoffelijk en niet behoorende tot de zienlijke schepselen om ons heen.

Zoo keerde de kerk zich scherp tegen alle vermenging van God en de zichtbare wereld, tegen alle theosophische speculaties. Minder sterk was 't verweer der kerk echter tegen de voorstelling, dat God van geestelijke substantie zou bestaan.

Wel zegt Dr H. Bavinck in zijn Gereformeerde Dogmatiek II² blz. 176, dat de spiritualitas Dei van een geheel andere eenige soort is, dus „geheel verschillend van onzen geest en van de ziel” — maar toch ziet hij in onze „ziel” analogie met God — en niet in ons lichaam.

Op het standpunt van de eenvoudige lezing der Heilige Schrift — en los van het stof-geest-dualisme — is er m.i. geen bezwaar tegen om het zoo te zeggen: God is absoluut anders dan het schepsel — maar de mensch is als schepsel geschapen naar Zijn beeld en gelijkenis en nu draagt de mensch in zijn geheel het beeld Gods. Daarom kan even reëel gesproken worden van Gods oor als van onze ooren. Ook wat vorm betreft. Alleen, wij mogen ons geen „beeld”, geen schepselen-oor daarvan maken, noch stoffelijk, noch geestelijk.

De populaire meening, dat een engel geen reële vorm zou kunnen hebben, is tegen de Schrift. Maar ook de stelling, dat God geen vorm zou kunnen hebben, is tegen de duidelijke uitspraken der Schrift. God is niet vormlooze gedachte, maar ook geen schepingsvorm. Hij heeft op Goddelijke wijze Zijn oor, dat Hij neigt tot het geroep der rechtvaardigen.

Dat ons geestesleven geen eigen vorm heeft (we kunnen onzen geest niet zien), dat sluit niet in, dat engelen niet gezien kunnen worden of dat Mozes, die den Heere in 't voorbijgaan mocht zien, zooals men iemand nog juist van achteren ziet in 't voorbijgaan (Exodus 33: 23). Hem niet werkelijk zou hebben aanschouwd in Zijn Goddelijken vorm. Als we God zullen zien van aangezicht tot aangezicht — dat zal werkelijk zijn. Hij zal in onze oogen blikken en ons doorzien tot in ons binnenste. Zijn Goddelijk oog zal in 't onze blikken.

O, wat zal dat zijn als wij — arme zondaren — dan zullen zien een liefderijk oog, een vriendelijk aangezicht, dat als met een lichtenden glans overdekt wordt als Hij ons ziet. — Wordt niet elken Zondag over ons die zegen uitgesproken: Hij doe Zijn Aangezicht over u lichten? — Wat zal dat zijn, als we Hem zien, als Hij Zijn Goddelijk oor neigt om te hooren, wat wij tot Hem zeggen.

En wat zal dat zijn, als wij „uit ons vleesch”, met ons stoffelijk vernieuwd oog, Hem mogen zien, als Hij bij ons woont.

Neen, dat zijn geen figuurlijke bestaanswijzen, gelijkende op ons geestesleven — een soort bestaan, zooals onze „gedachten” bestaan. (Onze gedachten bestaan ook reëel, doch alleen reëel als gedachten). De Heilige Schrift kent nog veel meer realiteiten, dan die van stof en van geestesleven. We moeten niet kiezen tusschen het materialisme of de „Geisteskultur” — we behoeven ook ten opzichte van de dooden geen keuze te doen tusschen spiritistische geheimzinnige materialisatiedraden, waarin geesten zich openbaren zouden, en tusschen als-gedachten-spinzels „bestaande” wezens — we mogen rustig aan God overlaten in welke bestaanswijze Hij de geesten (engelen en duivelen) en in welke Hij de dooden draagt.

En we mogen de Schrift gelooven, dat in die bestaanswijzen ook tong en oor en mond en hand en vuur en water, pijn en vreugde, vraag en antwoord, reëel voorkomen.

Naar aanleiding van een en ander schrijft de heer Janse ons:

Valsehe conclusies getrokken uit eenvoudig Schriftgeloof.

Uit bovenstaand artikel, dat verscheen in „Op den Uitkijk”, 10e Jg. no. 5 (2 Dec. 1933) en waarover ondergeteekende nooit één letter critiek heeft ontvangen, wordt nu door Prof. H. H. Kuiper voorzichtig geconcludeerd (in „De Heraut” van 4 April 1937), alsof de heer Janse zou leeren, dat God „niet geestelijk, dus „... stoffelijk” moet zijn en dat hij God „een lichaam toeschrijft”. Deze conclusies zouden geheel ten onrechte gemaakt worden.

Wie bovenstaand artikel kan lezen, zal opmerken, dat de strijd aangeboden wordt tegen de meening, dat de „stoffelijke” wereld om ons heen de eenige „eigenlijke” wereld zou zijn. Zoo zou bijv. in de uitdrukking: de hemel is Zijn troon en de aarde is de voetbank Zijner voeten, deze troon en deze voetbank „symbolisch” en niet „reëel” zijn.

Ik zou willen, dat mijn lezers het zagen, dat de troon Gods (de hemel) en de voetbank (deze „stoffelijke” aarde) in geheel eenigen zin werkelijk en reëel als troon en voetbank door de Schrift worden geleerd.

Ik bestrijd geen Schriftgegevens — integendeel — en geen belijdenis der kerk — integendeel — maar wat ik bestrijd is dat soort filosofie, dat de Geestelijkheid Gods en het geest-zijn der engelen meent te kunnen begrijpen onder het stof-vorm schema van Aristoteles, zooals bijv. in het door mij aangehaalde citaat